

Kosztopolosz Andreász – Kuruczleki Éva (szerk.) (2020): Társadalmi és gazdasági folyamatok elemzésének kérdései a XXI. században. Szegedi Tudományegyetem Gazdaságtudományi Kar, Szeged, <https://doi.org/10.14232/tgfeK21sz.3>

A lengyel export technológiai igényessége – változások a 2004–2017 közötti időszakban*

Elżbieta Czarny – Paweł Folfas – Edward Molendowski

A tanulmány célja a lengyel áruexport 2004 és 2017 közötti változása elemzése eredményeinek a bemutatása, különös figyelemmel technológiai igényességére. Az elemzés tárgya a lengyel kivitel nagyságának, valamint földrajzi- és áruszerkezetének változása. Ez a tanulmány megmutatja, mennyire sikerül Lengyelországnak felzárkóznia az Európai Unió vezető gazdaságaihoz, és mennyire messze van tőlük gazdaságilag. Az elemzést azzal az évvel kezdjük, amelyikben Lengyelország csatlakozott az Európai Unióhoz, és azzal az évvel fejezzük be, amelyről statisztikai adatok állnak rendelkezésre. A tanulmány korlátozott terjedelme miatt az áruk exportjára összpontosítunk, nem véve figyelembe a szolgáltatások exportját. Lemondunk az import elemzéséről is, csak arra korlátozzuk a vizsgálatát, hogyan változott a kereskedelmi mérleg egyenlege, amely – közvetett módon – megmutatja a lengyel export helyzetét.

Kulcsszavak: Lengyelország gazdasága, export, áruszerkezet, földrajzi szerkezet, technológiai igényesség

1. Bevezetés

A rendszer transzformációja és az Európai Unión belüli tagság, valamint – korábban – a csatlakozás előtti megállapodások jelentősen megváltoztatták a lengyel kivitel nagyságát és földrajzi szerkezetét¹. Lengyelország szabad hozzáférést kapott az EU piacához, és alkalmazkodott az uniós normákhoz és szabványokhoz. A csatlakozás bejelentése, majd maga a csatlakozás, hozzájárult a külföldi befektetések Lengyelországba történő áramlásához. Ennek eredményeként a gazdaság modernizálódott, és nőtt a lengyel termékek versenyképessége. Amikor 2008 őszén kitért a világgazdasági válság, amely egy évvel később a nemzetközi kereskedelem

* A projektet a Narodowe Centrum Nauki (Nemzeti Tudományos Központ) finanszírozta (projekt regisztrációs száma: 2015/17/B/HS4/02075).

¹ 1991 decemberében Lengyelország társulási megállapodást kötött az Európai Gazdasági Közösséggel (EGK) (Európa Megállapodás). A megállapodás kereskedelmi része (Átmeneti Megállapodás) 1992 márciusától volt hatályban. Ennek értelmében Lengyelország és az EGK-országok tíz éven belül szándékoztak az ipari termékek szabadkereskedelmi övezetét létrehozni. A lengyel áruk nagy része már korábban, 1996-ban, bejutott az uniós piacára. Az EU azonban akkoriban fenntartotta a Lengyelországból származó behozatal korlátozásait úgynevezett „érzékeny termékek”, elsősorban munka- és nyersanyagigényes (vas és acél, vegyi, textil és élelmiszeripari termékek, lábbelik) termékek esetén, amelyek az EU-ba irányuló lengyel exportnak majdnem a felét tették ki. Lengyelország ellenben megszüntette a vámot az EU-ból származó behozatala értékének csaknem 30%-ára, megtartva az importkorlátozásokat, többek között gépkocsik valamint mezőgazdasági és élelmiszeripari termékek importjában.

példátlan összeomlásához vezetett (Czarny–Śledziowska 2012, 134. o.), a lengyel gazdaság már elég erős volt ahhoz, hogy átvészelve ezt a sokkot. Ennek ellenére a válság hatással volt a lengyel exportra. Tíz év telt el a válság óta, amelynek során várható volt, hogy Lengyelország gazdaságilag közelebb kerül a legfejlettebb EU-országokhoz (azaz az EU-15-hez). Az ilyen konvergencia megnyilvánulása lenne a technológiaiailag fejlett termékek kivitelének fejlődése és a nyersanyag- és munkaigényes termékek velük való helyettesítése. Ellenőrizzük, hogy történt-e ilyen áttörés. Érdekel bennünket az is, hogy a lengyel termékek hogyan teljesítenek az uniós kívüli piacokon. A tanulmányban elvlasztjuk az Európai Unióba irányuló lengyel exportot, ahol az Uniót 27 ország (28 ország mínusz Lengyelország) összességének tekintjük, azaz jelenlegi formájában, valamint a világ más országaiba (a világ többi része, EU-n kívüli országok) irányuló exportot. Ezt a megosztást alkalmazzuk, bár tudjuk, hogy az EU-tagság radikálisan megváltoztatta a lengyel áruk versenyképességét valamennyi piacon. Erről többek között az EU normáinak és szabványainak megfelelő javuló minőségű termékek döntöttek, amelyeket a világ vezető gyártói állítanak elő, akik Lengyelországban működtetik gyáraikat.

E két típusú kereskedelmi partner tanulmányozása lehetővé teszi a lengyel termékek értékesítési lehetőségeinek felmérését azon a piacon, amelyhez Lengyelország szabadon hozzáférhet (EU), és a korlátozott hozzáférésű piacokon (a világ többi része). Az EU-n kívüli országokba irányuló export esetében a korlátozások a kereskedelmi partnerek protekcionista politikájából fakadnak. Az EU-ba irányuló kivitel intenzitása mutatja Lengyelország és a többi tagállam közötti integráció szintjét, míg az EU-n kívüli országokba irányuló kivitel az EU-tagságtól független gazdasági kapcsolatokról tájékoztat. A külső export bizonyítja a lengyel áruk versenyképességét akadályok által korlátozott kereskedelemben, mivel az Unió kívüli partnerek – még ha kapcsolatban is állnak az Unióval kereskedelmi preferenciákat tartalmazó megállapodásokkal – gyakran védik saját piacukat a külföldi áruk beáramlása ellen, például nem tarifális korlátozásokkal, amelyekre a kereskedelem liberalizációja nem terjed ki.

A tanulmány további részének a szerkezete a következő. Az irodalom áttekintésével kezdjük és a kutatási hézag megmutatásával. Ezután rátérünk az export átfogó elemzésére, melynek keretében megvizsgáljuk (1) a Lengyelországból származó export volumenének változásait a 2004–2017-es időszakban (2) a kereskedelmi mérleg egyenlegét, amelyek megmutatja, hogy az export elegendő-e az importigények fedezéséhez valamint (3) a lengyel kivitel földrajzi irányainak változását, felosztva a kereskedelmi partnereket az Európai Unióra és a világ többi részére, és azt is megvizsgáljuk, hogy mely országok voltak a lengyel áruk fő átvevői 2004-ben és 2017-ben. A következő részben elemezzük a lengyel export anyagszerkezetének változásait a vizsgált időszakban a technológiai igényesség szempontjából. Ez lehetővé teszi annak megállapítását, mennyire használta ki Lengyelország a csatlakozás előtti alkalmazkodásnak és az Európai Unióban való tagságnak köszönhetően kapott lehetőségeket, következésképpen a legfejlettebb EU-tagokhoz való felzárkózásnak köszönhető lehetőségeket.

2. Irodalmi áttekintés

Az export technológiai igényességének vizsgálatához a legmegfelelőbb klasszifikáció a Lall osztályozás (2000), amely bár elég régen született, csak néhány évvel ezelőtt terjedt el széles körben, annak köszönhetően, hogy bekerült az UNCTAD adatbázisába. Ez lehetővé teszi a termékek csoportokba való besorolását összetételüktől és technológiai igényességtől függően.

Lall 11 terméktípust különböztet meg. Ezek a következők: nem feldolgozott termékek (primary), nyersanyagigényes termékek két csoportja (resource-based): mezőgazdasági és egyéb nyersanyagokon alapuló termékek, alacsony technológiájú termékek két csoportja: textiliák és egyebek, közepes technológiai termékek három csoportja (gépkocsik, feldolgozott termékek (process) és műszaki termékek (engineering), csúcstechnológiájú termékek két csoportja: elektronikus és elektromos termékek továbbá egyéb, valamint nem besorolt termékek (A. táblázat a mellékletben).

Vannak olyan tanulmányok, melyek szerzői egyes kiválasztott országok kereskedelmének áruszerkezetét a Lall osztályozás alkalmazásával elemzik (pl. Trindade és Pereira Oliveira (2017) – Brazília; Sampath i Vallejo (2018) – 74 fejlődő ország csoportja; Bagaria és Ismail (2018) – India és Kína). Nem találtunk viszont ilyen tanulmányt Lengyelországra vonatkozóan. Csupán olyan tanulmányok léteznek, amelyek közvetve utalnak az áruk technológia igényességére (pl. Michalski (2014) vagy Cieślík, Michalek és Szczygielski (2016)), viszont nem kerül alkalmazásra bennük a Lall osztályozás. Ezért döntöttünk a lengyel export vizsgálatára ezen osztályozás alkalmazásával.

3. Export Lengyelországból

A lengyel kivitel nagyságának elemzésével kezdjük (az 1. táblázat első sora). A tanulmány által vizsgált időszaknak csak első és utolsó évről kapott információk valamivel eltérő képet adnának, mint az összes év elemzése. Ha a figyelmet ezen határos évekre összpontosítanánk, csak a lengyel kivitel jelentős (több, mint háromszoros) növekedését látnánk. Az egyes évek elemzése feltárja az elemzés kezdete és vége között jelentkező ingadozásokat. Így látható, hogy az export értéke 2009-ben, 2012-ben és 2015-ben csökkent. A legmélyebb a 2009-ben bekövetkezett visszaesés, ám a többi csökkenéshez hasonlóan, azt gyorsan kompenzálták a további növekedések. Az export értékének 2009-es csökkenése egyértelműen összefüggött a kereskedelem világméretű összeomlásával, de már 2010 növekedést hozott, és egy évvel később az export volumene meghaladta az akkori rekordértéket 2008-ból.

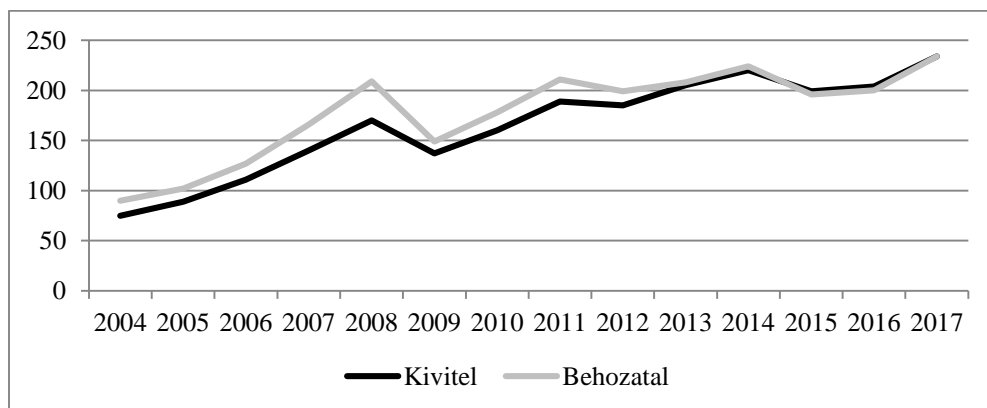
1. táblázat A lengyel kivitel értéke a 2004–2017-es időszakban partnerek szerint, folyó árakon és árfolyamokon, milliárd dollárban

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Összes export	75	89	111	140	170	137	160	189	185	205	220	199	204	234
Export az EU-ba	60	71	87	110	134	109	124	147	136	152	164	153	155	175
Export az EU-n kívül	15	18	24	30	36	28	36	42	49	53	56	46	49	59

Forrás: Az UNCTAD adatain alapuló saját tanulmány (UNCTAD 2019a).

A lengyel kivitel volumenének változásait az 1. ábra is szemlélteti, amelyen ezen túlmenően megmutatjuk a behozatal nagyságát és ezáltal a kereskedelmi mérleg egyenlegét is. Ez az egyenleg – a vizsgált időszak (2004 és 2014 közötti) domináns részében negatív – a legérdekesebb, mivel azt mutatja, hogy a lengyel kivitel – bár a 2009-es válságon kívül dinamikusan növekedett, nem tartott lépést az importtal, amely nagyrészt szükséges volt, és abból származott, hogy ki kellett elégítenie a növekvő gazdaság nyersanyagok, valamint modern befektetési és fogyasztási cikkek iránti igényeit. 2015-ben és 2016-ban az export meghaladta az importot, ezt követően 2017-ben a kereskedelem kiegyensúlyozott volt. Az utolsó három év ezért eltérőnek tekinthető az előző időszakhoz képest, mivel Lengyelország már nem mutatott fel kereskedelmi hiányt, és az exporttal (2015-ben és 2016-ban többlettel) fedezni tudta a beruházási és fogyasztási importot.

1. ábra Lengyelország exportjának és importjának értéke a 2004 és 2017 közötti időszakban, folyó árakon és árfolyamokon, milliárd dollárban

Forrás: saját tanulmány UNCTAD adatai alapján (UNCTAD 2019a).

A lengyel export éves ingadozása részletesen kimutatható éves százalékos változások segítségével (2. táblázat). Ezúttal is világosan látjuk a 2009-es kereskedelem összeomlásának hatásait, amikor a lengyel export 2008-hoz képest több

mint 19% -kal csökkent. A 3. táblázatban szereplő adatok elemzése azt is feltárja, hogy a lengyel kivitel a legerőteljesebben a világméretű válság előtt, 2007-ben, nőtt (2006-hoz képest 26,1% -kal nőtt akkor). Általában véve a növekedés nagyobb volt az EU-hoz való csatlakozás utáni első években. Nem haladták meg ezt a szintet a 2010-es és 2011-es növekedések, amelyek jócskán ellensúlyozták a 2009-es visszaesést.

2. táblázat A lengyel kivitel értékének éves változásai 2004 és 2017 között, %

2005/ 2004	2006/ 2005	2007/ 2006	2008/ 2007	2009/ 2008	2010/ 2009	2011/ 2010	2012/ 2011	2013/ 2012	2014/ 2013	2015/ 2014	2016/ 2015	2017/ 2016
18,7	24,7	26,1	21,4	-19,4	16,8	18,1	-2,1	10,8	7,3	-9,5	2,5	14,7

Forrás: saját tanulmány UNCTAD adatai alapján (UNCTAD 2019a) (21.06.2019).

A lengyel exportnak a figyelembe vett időszak elején való erőteljes növekedésének fő oka a korábbi időszak kereskedelmi forgalmának viszonylag alacsony volumene volt. Oka volt a lengyel export versenyképességének javulása is, amelyet a gazdaságnak a rendszer transzformációja alatt és után való modernizálása és szerkezetátalakítása eredményezett.

3. táblázat A lengyel kivitel részesedése a világ exportjában a 2004–2017 közötti időszakban, %

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Kivitel														
Lengyel- országból/ Világkivitel	0,8	0,9	0,9	1,0	1,1	1,1	1,0	1,0	1,0	1,1	1,2	1,2	1,3	1,3

Forrás: saját tanulmány UNCTAD adatai alapján (UNCTAD 2019a) (21.06.2019).

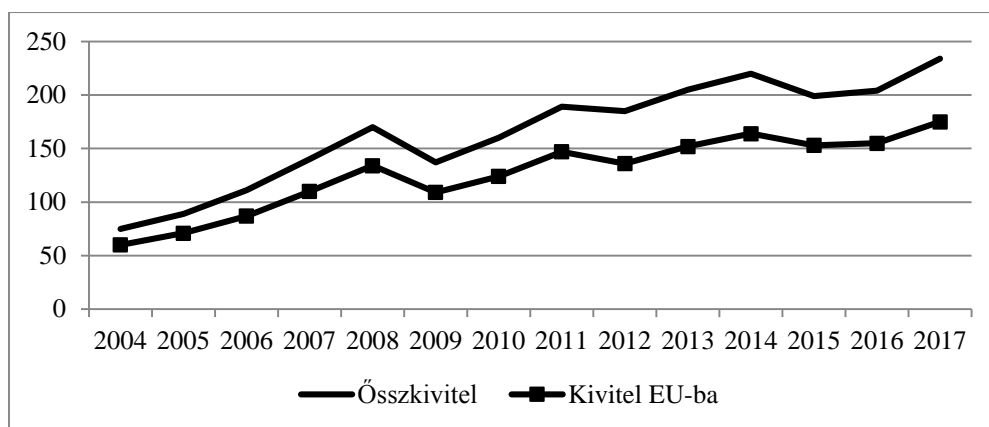
A 2004–2017-es években növekedett a lengyel export, ami azonban nem tette Lengyelországot globális kereskedelmi hatalommá (3. táblázat). A lengyel export részesedése a globális külkereskedelemben 2004 és 2017 között növekedett, azonban Lengyelország továbbra is jelentéktelen résztvevője maradt a világ exportjának. A lengyel részesedés növekedésének döntő része a gazdasági válság előtt történt. Érdekes, hogy a kereskedelem összeomlásának válságévében (2009) a lengyel export részesedése a globális exportban továbbra is a 2008-as év szintjén maradt, és csak később csökkent 0,1 százalékponttal, állandó szinten maradván 3 éven keresztül, hogy 2013–2017-ben ismét enyhén emelkedjen rekordszintre (1,3%).

4. Export Lengyelországból az Európai Unió-beli partnerek felé és harmadik országokba

Az általános elemzés után megvizsgáljuk az EU-ba és a csoporton kívüli országokba irányuló lengyel export változásait (az 1. táblázat 2. sora és a 2. ábra). A 2. ábrán láthatjuk, hogy a 2008-as válságig az EU-ba és a többi országba irányuló a lengyel

export hasonlóan változott. Ezt bizonyítja mindkét vonal viszonylag hasonló formája, amely szemlélteti a teljes exportot és az EU-ba irányuló kivitelt (a vonalak közötti távolság szemlélteti az Unión kívüli országokba irányuló növekvő lengyel kivitelt). 2009 után az EU-partnerek felé irányuló kivitel stabilabb lett és 2016-ig lassabban nőtt, mint a harmadik országokba irányuló kivitel. Tekintettel az EU domináns helyzetére a lengyel exportban, ez jó hír, mivel bizonyítja a lengyel áruk nemzetközi helyzetének javulását azokon a piacokon is, ahol akadályok korlátozzák a bejutást². Ez többek között előnyös a lengyel áruk vevőinek diverzifikációja és az EU-partnerektől való függetlenség miatt. Összességében 2004–2017-ben az EU-országok részesedése a lengyel exportban 5,2 százalékponttal csökkent 80% -ról 74,8% -ra. E csökkenés ellenére az értékesítés dominanciája az EU piacon továbbra is hatalmas marad. 2017-ben az exportnak köszönhetően minden zlotyból közel 75 grosz érkezett az Európai Unió országaiból. 2004-ben ez még több volt, mivel 80 grosz.

2. ábra A lengyel export értéke folyó árakon és árfolyamokon, milliárd dollárban

Forrás: saját tanulmány UNCTAD adatai alapján (UNCTAD 2019a).

4. táblázat Az Európai Unióba irányuló lengyel kivitel aránya a teljes lengyel kivitelben, %

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Export az EU-ba/ Összes export	80,0	79,8	78,4	78,6	78,8	79,6	77,5	77,8	73,5	74,1	74,5	76,9	76,0	74,8

Forrás: saját tanulmány UNCTAD adatai alapján (UNCTAD 2019a).

² Érdemes emlékezni arra, hogy a XXI. században az EU fontos megállapodásokat kötött a gazdasági együttműködés diszkriminatív liberalizációjáról (a WTO értelmében - *Regional Trade Agreement*, RTA-k). Ennek eredményeként sok nem uniós, különösen ázsiai, piacra való hozzáférés is szabadabbá vált, ami növelte a lengyel exportlehetőségeket.

Az árucseremérleg egyenlege is érdekes mindkét partnercsoport esetében (UNCTAD 2019a). 2004 után Lengyelországban állandó többlet mutatkozik az EU-val folytatott kereskedelemben, míg a tanulmány által vizsgált teljes időszakban hiány mutatkozik a kereskedelemben az EU-n kívüli országokkal. Így Lengyelország 2014-ig folyamatosan mutatkozó teljes kereskedelmi hiánya az EU-n kívüli országokkal való negatív kereskedelmi mérleg eredménye. Ez azt jelenti, hogy Lengyelország állandóan és erősen függ az EU-n kívüli beszerzésektől. Különösen a nyersanyagok beszerzésére vonatkozik ez, beleértve az energiaforrásokat. Ugyanakkor, még jóval az EU-ba való csatlakozás után sem tudta biztosítani termékei olyan szintű értékesítését, amely finanszírozhatná a szükséges behozatalt. A hiány fedezése csak az EU-n belüli kereskedelem növekvő többletének köszönhetően vált lehetővé. 2012 óta a kereskedelem teljes hiánya csökkent és 2015-ben kisméretű többlet váltotta fel, amely azonban 2017-ben nullára olvadt. Így, több évi mélyülő hiány után – az EU-n belüli kereskedelem többletének köszönhetően – Lengyelország kereskedelmi mérlegének egyenlege többletet mutatott. Ez tekinthető annak a legrövidebb leírásának, hogy milyen nagy jelentősége van az Európai Unióban való tagságnak a külföldi országokkal folytatott lengyel kereskedelemben.

5. A lengyel áruk fő áttevői

A lengyel kivitel fő vásárlóinak elhelyezkedése mutatja a kivitel földrajzi irányait is. Mivel a kereskedelmi partnerek változása lassabban történik, mint az export volumenének változása (pl. hosszútávú szerződések és jól megalapozott kereskedelmi kapcsolatok miatt), ezt az elemzést a vizsgált időszak elejére és végére korlátozzuk (5. táblázat).

A lengyel áruk vásárlói listájának az élén 2004-ben Németország állt, és 2017-ben is ott maradt, s mely ország 38 milliárd USD-vel növelte a lengyelországi vásárlásokat az elemzett időszakban (Németország szintén a vezető szerepét töltötte be a lengyel importban – lásd (UNCTAD 2019a). A lengyel export áttevőinek rangsorában a további helyeken változott a sorrend, bár az első öt hely összetétele változatlan maradt. Míg 2004-ben Lengyelország (Németországon kívül) elsősorban Olaszországba és Franciaországba szállított árut (10 milliárd USD értékű árut vásárolva Lengyelországban, ami a német vásárlások értékének körülbelül 45,5% -át tette ki), addig 2017-ben a helyüket Nagy-Britannia és Csehország foglalta el (az oda irányuló lengyel kivitel teljes értéke 28 milliárd USD volt, azaz a Németországba irányuló kivitel 46,7% -a). További helyeket foglalt el 2004-ben Nagy-Britannia és a Csehország, míg 2017-ben Franciaország és Olaszország. Így ebben a besorolásban is az EU-beli partnerek dominálnak.

5. táblázat A lengyel kivitel fő átvevői (értékek folyó áron és árfolyamokon, milliárd dollárban)

2004	2017
Németország: 22	Németország: 60
Olaszország: 5	Nagy-Britannia: 14
Franciaország: 5	Cseh Köztársaság: 14
Nagy-Britannia: 4	Franciaország: 12
Cseh Köztársaság: 3	Olaszország: 11

Forrás: saját tanulmány UNCTAD adatai alapján (UNCTAD 2019a).

A lengyel áruk legfontosabb átvevőire vonatkozó adatok elemzése nem deríti ki a Lengyelországgal folytatott kereskedelemben való részvételük okait. Németország domináns helyének magyarázata a Lengyelországgal folytatott kereskedelemben a következők: a partnerek földrajzi közelsége, a német gazdaság nagysága, technológiai fejlettsége és a német társadalom gazdagsága. A nagy és viszonylag gazdag EU-országokhoz tartozó Franciaország és Olaszország szintén a lengyel áruk természetes átvevői. A helyük romlását 2017-ben Nagy-Britannia miatt elsősorban a Lengyelországból származó emigránsok Nagy-Britanniába való beáramlása okozza, akik nemcsak, hogy lengyel termékeket vásárolnak, hanem terjesztik is a rájuk vonatkozó ismereteket a helyi társadalomban. A lengyel kivitel helyzetének javulása Nagy-Britanniában, a viszonylag nagy földrajzi távolság és a korábbi kolóniákkal fenntartott hagyományos brit gazdasági kapcsolatok ellenére, megmutatja az emigráció kereskedelemre gyakorolt hatásának erejét. Nagy-Britannia növekvő jelentősége a lengyel kivitel szempontjából szintén bizonyítja a Brexit problémájának súlyát. Csehország előrelépése viszont a lengyel áruk átvevőinek körében igazolja a visszatérést a Lengyelország és ezen ország (korábban Csehszlovákia) közötti hagyományos kereskedelmi kapcsolatokhoz.

6. A lengyel kivitel áruszerkezeti felépítése a termékek technológia igényességének figyelembe vételével

Ebben a részben megvizsgáljuk a lengyel kivitel áruszerkezetét a termékek technológia igényességének figyelembe vételével. A Lall osztályozást azért használjuk, mert meg akarjuk vizsgálni, hogy Lengyelország az EU-csatlakozás óta eltelt több mint 13 év alatt, milyen mértékben modernizálta gazdasága áruszerkezetét, és tette hasonlóvá a magasan fejlett országok (azaz például az EU-15 országai) tudáson és innováción alapuló gazdaságaihoz.

6. táblázat A lengyel árukivitel szerkezete a Lall (2000) osztályozás szerint a 2004–2017 közötti időszakban, %

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Alaptermékek	9	10	10	9	8	9	10	10	11	11	10	10	9	9
Nyersanyagokon alapuló nyersanyagigényes termékek	11	11	11	11	10	11	12	12	12	13	13	12	13	13
Nem mezőgazdasági nyersanyagokon alapuló nyersanyagigényes termékek	7	6	7	6	7	5	7	7	7	7	7	6	5	5
Alacsony technológiájú termékek: textiliák	6	5	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	5	5
Alacsony technológiájú termékek: egyéb	19	18	17	18	17	16	16	16	16	16	16	17	17	18
Közepes technológiai termékek: gépkocsik	12	12	13	13	14	14	13	12	11	10	10	10	12	11
Közepes technológiai termékek: feldolgozott áruk	7	7	7	7	8	7	8	8	8	8	8	8	8	8
Közepes technológiai termékek: műszaki termékek	21	20	20	20	18	17	17	17	17	18	18	19	18	17
Csúcstechnológiai termékek: elektronikus és elektromos termékek	6	6	7	8	10	12	12	10	10	9	10	10	9	9
Csúcstechnológiai termékek: egyéb	1	1	1	1	2	2	2	2	2	3	3	3	3	3
Nem besorolt termékek	1	3	2	2	3	3	1	1	1	1	1	1	1	1

Forrás: Az UNCTAD adatain alapuló saját tanulmány (UNCTAD 2019b).

A 6. táblázatban szereplő adatok azt mutatják, hogy a 2004–2017-es években nem történt forradalom a lengyel kivitel áruszerkezetében, bár nehéz nem észrevenni, hogy enyhe javulást tapasztalunk. A tizenegy termékcsoporból három részaránya nem változott: alaptermékek, gépkocsik és besorolás nélküli termékek. Négy csoport részesedése csökkent: a nem mezőgazdasági nyersanyagokon alapuló nyersanyagigényes termékek, textiliák és egyéb alacsony technológiai termékek és műszaki termékek. A fennmaradó négy csoport részesedése nőtt, nevezetesen: mezőgazdasági nyersanyagokon alapuló termékek, feldolgozott áruk, valamint mindkét csúcstechnológiai termékcsoporthoz (elektronikus, elektromos és egyéb).

A lengyel kivitel áruszerkezetében bekövetkező változások irányai kedvezőek a gazdaság számára, ám a változások nagyon lassan zajlanak. Lengyelország eltávolodik a nyersanyag- és munkaigényes specializálódásától (kivétel a mezőgazdasági nyersanyagokon alapuló termelés, ez azonban megerősíti a lengyel mezőgazdaság, valamint az élelmiszer- és faiparipar jó állapotát, tehát pozitív tünet). A csúcstechnológiájú termékek veszik át a nyers- és munkaigényes termékek helyét, bár ezek arányát az exportban (2017-ben 12%, szemben a 2004-es 7% -kal) még mindig nehéz kielégítőnek tekinteni. Az is aggasztó, hogy 2009 után nem történt áttöréses változás. Jóllehet, egyéb csúcstechnológiai termékek részesedése 1 százalékponttal növekedett, de ugyanakkor 3 százalékponttal csökkent az elektronikai és elektromos termékek részesedése, így a csúcstechnológiájú termékek teljes részesedése 2 százalékponttal esett. A közepes technológiai termékek teljes részesedése nem változott (2009-ben és 2017-ben is 38%-ot tett ki). 2 százalékponttal nőtt az alacsony technológiai termékek aránya a lengyel exportban.

7. Összefoglalás

Lengyelország tagsága az Európai Unióban hozzájárult exportjának növekedéséhez mind az Európai Unióba, mind az EU-n kívüli országokba. Az EU normáinak és szabványainak alkalmazása, a külföldi befektetések beáramlása és a nemzetközi piacok ismerete hozzájárult a lengyel áruk nemzetközi versenyképességének javulásához. Következésképpen, az elmúlt években a nagy kereskedelmi hiányt kis többlet váltotta fel. Lengyelország azonban ezt a többletet csak az EU-partnerekkel folytatott kereskedelemben generálja, mivel folyamatosan hiányokat mutat a harmadik országokkal folytatott kereskedelemben. Ennélfogva nem képes lemondani a szükséges behozatalról, nem tudva biztosítani áruinak értékesítését olyan piacokon, ahol nem rendelkezik olyan szabad hozzáféréssel, mint az EU-ban.

A lengyel kivitel áruszerkezete javul, és közepes és csúcstechnológiájú termékek irányába fejlődik. Ez a folyamat azonban nagyon lassú, ami rosszabb, 2009 után ráadásul le is fékeződött. Így a lengyel export technológia igényessége a 2004–2017 években nem tekinthető jelentősnek. Ez azt jelenti, hogy Lengyelország nem érte el a magasan fejlett országok szintjét (mint például Németország – lásd Czarny–Zmuda 2018) és nem vált olyan gazdasággá, amely tudáson i innováción alapul. Lassan, bár eléggé szisztematikusan, egyre nő a mezőgazdasági nyersanyagokon alapuló lengyel exporttermékek jelentősége.

Felhasznált irodalom

- Bagaria, N. – Ismail, S. (2018): Technological Intensity of India and China: A Comparative Assessment. *Journal of International Economics*, 8, 2, 50–59.
- Cieślík, A. – Michałek, J. J. – Szczygielski, K. (2016): Innovations and Export Performance: Firm-level Evidence from Poland. *Entrepreneurial Business and Economics Reviews*, 4, 4, 11–28.
- Czarny, E. – Śledziewska, K. (2012): *Międzynarodowa współpraca gospodarcza w warunkach kryzysu. Wnioski dla Polski*. PWE, Warszawa.
- Czarny, E. – Żmuda, M. (2018): Competitiveness as the Ability to Adjust: The EU-10 Exports Structure and Its Convergence to the German Pattern. *Comparative Economic Research*, 21, 1, 119–132.
- Lall, S. (2000): The Technological Structure and Performance of Developing Country Manufactured Exports, 1985–1998. *QEH Working Paper Series*, No. 44. <https://pdfs.semanticscholar.org/25c1/ecbbc9c968a56451bf54760af6b80a811004.pdf>
- Michalski, B. (2014): Competitiveness of Polish Mid-tech and High-tech Exports to the European Union in the First Decade of 21st Century. *Poznań University of Economics Review*, 14, 4, 54–70.
- Sampath, P. G. – Vallejo, B. (2018): Trade, Global Value Chains and Upgrading: What, When and How? *The European Journal of Development Research*, 30, 3, 481–504.
- Trindade, J. R. – Pereira de Oliveira, W. (2017): Padrao de Especializacao Primario-Exportador e Dinamica de Dependencia no Period 1990–2010, no Economia Brasileira. *Ensaio FEE*, 37, 4, 1059–1092.
- UNCTAD (2019a): *International trade in goods and services*. https://unctadstat.unctad.org/wds/ReportFolders/reportFolders.aspx?sCS_Cho senLang=en (belépés: 21.06.2019).
- UNCTAD (2019b): *Merchandise trade matrix – product groups, exports in thousands of United States dollars, annual*. <https://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx?ReportId=24739> (belépés: 21.06.2019).

Melléklet

A. táblázat: Az export áruszerkezete Lall szerint

Besorolás	Áruk példái
PRIMARY PRODUCTS	fresh fruit, meat, rice, cocoa, tea, coffee, wood, coal, crude petroleum, gas
MANUFACTURED PRODUCTS	
Resource based manufactures	
Agro/forest based products	prepared meats/fruits, beverages, wood products, vegetable oils
Other resource based products	ore concentrates, petroleum/rubber products, cement, cut gems, glass
Low technology manufactures	
Textile/fashion cluster	textile fabrics, clothing, headgear, footwear, leather manufactures, travel goods
Other low technology	pottery, simple metal parts/structures, furniture, jewellery, toys, plastic products
Medium technology manufactures	
Automotive products	passenger vehicles and parts, commercial vehicles, motorcycles and parts
Medium technology process industries	synthetic fibres, chemicals and paints, fertilisers, plastics, iron, pipes/tubes
Medium technology engineering Industries	engines, motors, industrial machinery, pumps, switchgear, ships, watches
High technology manufactures	
Electronics and electrical products	office/data processing/telecommunications equip, TVs, transistors, turbines, power generating equipment
Other high technology	pharmaceuticals, aerospace, optical/measuring instruments, cameras
OTHER TRANSACTIONS	electricity, cinema film, printed matter, 'special' transactions, gold, art, coins, pets

Forrás: saját tanulmány Lall S. alapján: (Lall 2000, 7. o.).